

Яковишин Руслан 

кандидат педагогічних наук, доцент,

ректор, професор,

Люблінська Вища Школа,

м. Рикі, Польща

ruslan29081974@gmail.com

**МОРАЛЬНИЙ ЧИННИК ВИХОВНОГО ВПЛИВУ
НА ВИХОВАНЦІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ГАЛИЧИНИ
(ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС)**

***Анотація.** Стаття присвячена науковому аналізу проблеми формування морального чинника виховного впливу на учнівську молодь у діяльності позашкільних закладів Галичини в другій половині XIX століття. У даній публікації аналізуються також перспективні напрями подальшого дослідження цієї проблеми.*

***Ключові слова:** моральне виховання, позашкільні заклади, християнські цінності, Галичина, освітньо-виховні заклади, методи виховного впливу, форми навчально-виховної роботи.*

***Annotation.** The article is devoted to the scientific analysis of the problem of the formation of the moral factor of educational influence on the student youth in the activity of extra-curricular institutions of Galicia in the second half of the 19th century. This publication also analyzes promising directions for further research of this problem.*

***Key words:** moral education, out-of-school institutions, Christian values, Galicia, educational institutions, methods of educational influence, forms of educational work.*

Вступ. З огляду на те, що позитивні зрушення у життєвому поступі держави неможливі без докорінних змін у духовній сфері, особливий інтерес становить дослідження системного підходу до проблеми морального виховання шкільної молоді Галичини другої половини ХІХ століття.

Метою статті є дослідження особливостей процесу морального виховання учнівської молоді у діяльності позашкільних закладів Галичини в другій половині ХІХ століття.

Вирішення цього завдання потребує переосмислення проблем виховання на сучасні вимоги до виховного процесу загалом, а також творчо використати досвід галицьких освітніх діячів досліджуваного періоду.

Результати дослідження. Серед сучасних педагогів-науковців, праці яких присвячені розгляду теоретичних і практичних аспектів організації виховного процесу на засадах християнських цінностей, слід віднести: І. Андрухів, А. Вихруща, О. Вишневецького, О. Канівську, В. Карагодіна, І. Мицишин.

Питаннями формування основ християнської моралі у процесі духовного відродження сучасної України займалися Я. Войтенко, М. Литвин, В. Малахів.

Тож науковий аналіз і осмислення вищезазначеної мети дослідження є важливим і актуальним завданням педагогічної науки, оскільки вони виступають важливим джерелом збагачення теорії практики навчально-виховного процесу молоді в сучасних умовах.

На нашу думку, найбільш перспективними є такі напрями дослідження цієї проблеми: проаналізувати основні ідеї, форми, методи та засоби морального виховання учнівської молоді, що використовувались у діяльності освітньо-виховних закладів, а також громадських і релігійних організацій Галичини другої половини ХІХ століття.

Аналізуючи періодичні видання Галичини понад 100-річної давності, нашу увагу привертає той факт, що українська педагогічна еліта вже тоді дійшла висновку про недостатність обсягу і комплексу методів та засобів, якими користувалася тогочасна школа як освітня система, для повноцінного виховання, навчання і розвитку підростаючого покоління галицьких українців.

Отже, цілком логічно постало питання про утворення оригінальних, додаткових форм, методів і засобів навчання й виховання молодого покоління. Провідні освітні діячі Галичини другої половини XIX століття педагогічні методи втілювали у наступних формах: «педагогічні кружки», «самоосвітні гуртки», «читальні», бібліотеки, «недільна наука», сільські та молодіжні громади, «вакаційні оселі» та інших.

Архівні матеріали свідчать, що у досліджуваній нами період громада відігравала важливу роль в організації духовного життя і морально-етичного клімату, зокрема на селі. Тому не безпідставно таке об'єднання людей, як громада, можна вважати формою позашкільної діяльності учнівської молоді Галичини в другій половині XIX століття, тим більше, що вона (громада - Я. Р.) будувала або ремонтувала (на власні кошти) церкви та школи.

Хочемо також згадати про толоку як форму залучення молоді до праці та передачі їй необхідних у житті трудового досвіду, моральних засад та господарської вправності. Та українці Галичини чітко диференціювали толочні роботи за характером їх призначення. З особливою повагою селяни ставилися до благодійних толок. Як правило, у бідного селянина люди робили «за спасибі», «з любові». Відмовлятися в таких випадках «совість не дозволяла» [12, с. 153]. У ряді місцевостей Галичини зафіксовано звичай прийому молодих хлопців до парубоцької громади саме під час толочних робіт.

Наступним видом позанавчальної діяльності в процесі морального виховання учнівської молоді Галичини в другій половині XIX століття була так звана «наука недільна» [6, с. 50].

Надзвичайно активним діючим елементом процесу позашкільної діяльності в контексті проблеми морального виховання молодого покоління Галичини виступали так звані «читальні» та бібліотеки. Особливу увагу варто зосередити на «читальнях», що належали до товариства «Просвіта», яке на той час було рушієм процесу національно-патріотичного і духовно-морального відродження української нації в умовах бездержавності [2, с. 7].

Однак у періодиці Галичини другої половини XIX століття підкреслювалося, що незважаючи на зростання кількості «читалень» від «Просвіти» і товариства ім. М. Качковського, вони могли принести багато шкоди, особливо при відсутності будь-якого впливу священника на ці «читальні». Представники церкви висловлювали обурення з приводу того, що у різних «читальнях» можна була натрапити на книжки, зміст яких не сприяв моральному вихованню молоді [7, с. 139].

Крім того, був складений статут «Читальні і бібліотеки парохіальної під іменем св. Миколая». Метою товариства було: «організовувати відчити в справах, які сприяли б морально-релігійному вихованню парохіян» [8, с. 589].

Про те, що позашкільна освіта (у вигляді різних форм її втілення, зокрема «читалень») сприяла покращенню моральної атмосфери в різних населених пунктах Галичини, свідчить той факт, що, наприклад, у селі Старі Богодчани (Станіславське воєводство) завдяки І. Пилиповому, який згуртував людей навколо створеної ним «читальні», було подолано таке негативне явище, як пияцтво [4, с. 46].

Продовжуючи аналіз політики влади в галузі освіти, слід зауважити, що певне полегшення економічного тиску не стосувалось організацій, що активно працювали в системі виховання підростаючого покоління. Це безпосередньо торкалося, наприклад, «Рідної школи», бо в §4 його статуту декларувалося: «Метою Товариства є: заспокоювати всі потреби українського народу на полі шкільництва, як рівнож публічного, домашнього, передшкільного й позашкільного виховання» [12, с. 5].

Тому логічним є практичне втілення декларативних заяв вищезгаданого товариства у розрізі його діяльності над створенням однієї із форм позашкільної освіти молоді – «педагогічних кружків» [11, с. 299].

Наступною оригінальною формою позашкільної діяльності, що була важливим компонентом у системі виховання, варто дефініювати так зване «Товариство Вакаційних Осель» [5, с. 3].

Щодо вирішення цього питання у Галичині, то у Львові Польське товариство педагогічне в 1883 році заснувало першу оселю для хлопців, а наступного року на оселі почали висилати дівчат [5, с. 9].

Наприкінці XIX століття спостерігалася чітка тенденція до «поривання тодішньої освіти дорослих учнів з масовістю і звертання уваги на поглиблення духовного розвитку гуртків і одиниць» [10, с. 5]. Це й формувало нові методи культурно-освітньої праці.

Тому виникли так звані «самоосвітні гуртки», які набули вигляду трьох різних типів:

1. Вільні освітні гуртки нижчого типу.
2. Однорічні курси за головування особи з вищою освітою.
3. Дворічні програмні університетські курси [1, с. 37].

Такий масовий освітній рух почав також об'єднувати молодих людей, яких, за віковою ознакою, визначали як «доріст» [10, с. 11].

Загальноприйнятими в гуртковій діяльності були наступні методи:

- а) метод дискусійного читання;
- б) метод «льосованих» (за жеребом. - Я. Р.) рефератів;
- в) дискусійний метод;
- г) шкільний метод;
- г) метод коротких відповідей;
- д) метод анкет;
- е) метод активізації;
- є) метод заочної освіти [10, с. 20].

Висновки. Аналіз періодичних видань та архівних джерел Галичини досліджуваного періоду свідчить про те, що українська педагогічна і наукова еліта дійшла висновку про недостатність обсягу методів виховного впливу на школяра, що здійснювала школа другої половини XIX століття. Тому виникали такі оригінальні форми навчально-виховної роботи: «педагогічні кружки», «самоосвітні гуртки», «читальні», бібліотеки, «недільна наука», «вакаційні оселі», сільські та молодіжні громади.

Весь перерахований комплекс механізмів впливу на моральне виховання учнівської молоді збагачував вітчизняну наукову педагогічну теорію та практику, виявляв недосконалості урочної системи навчання учнів, сприяв «наверненню» дітей до характерних для українців одвічних родинних цінностей.

Список використаних джерел

1. Галущинський М. Позашкільна освіта (народина, освітні установи, організаційні форми, мета). - Львів, 1927. 45 с.
2. Державний архів Тернопільської області (ДАТО). Ф. 231. Оп. 1. Спр. 135.
3. Добра рада сельскимъ и мѣщанскимъ школярикамъ и школяркамъ. *Ластовка*. - Львѳвъ, 1879. С. 17 - 18.
4. Досинчукъ О. Про читальню въ Надвѳрной. *Русская Рада*. - Коломыя, 15 марта 1876. С. 45-46.
5. Кордуба М. Звіт з діяльності Виділу «Товариства Вакаційних Осель у Львові». - Жовква, 1910. 32 с.
6. Наука недѳльна . *Газета Шкѳльна*. Львѳвъ, 1877. С. 50.
7. Обществєнныя библіотеки на Югѳ. *Основа, южно-русскій литературно-учѳный вѳсникъ*. - С.-Петербургъ, 1861. С. 139 - 152.
8. Пелешъ Ю. Читальнѳ и библіотеки парохіальни. *Пастырское богословіє*. - Вѳдень, 1876/7. С. 585 - 596.
9. Пляни науки релігії і частні інструкції . *Катехізм*, б/д. С. 75 - 84.
10. Порадник для самоосвітніх гуртків. - Львів, 1934. 127 с.
11. Хосен з педагогічних кружків для учительства взагалі, а для руского товариства педагогічного зокрема. *Учитель*. - Львів, 1902. С. 297 - 303.
12. Центральний державний історичний архів України у Львові (ЦДІА). Ф. 129. Оп. 2. Спр. 3.